

MISIR MEYVE YARASASI UÇAN KÖPEKLER

Filmlerin çirkin ve uğursuz olarak tanıttığı yarasalar, gerçekte son derece yetenekli ve etkileyici canlılar. Türkiyedeki otuz beş tür yarasadan biri olan “uçan köpekler” vampir iftiralalarına karşın sadece meyveyle besleniyorlar. Gecelerin sahibi bu esrerengiz canlı, Türkiye'nin Akdeniz kıyılarında var oluş savaşını veriyor.

YAZI: AHMET KARATAŞ
FOTOĞRAFLAR: BAYBARIS SAĞLAM TIMUR

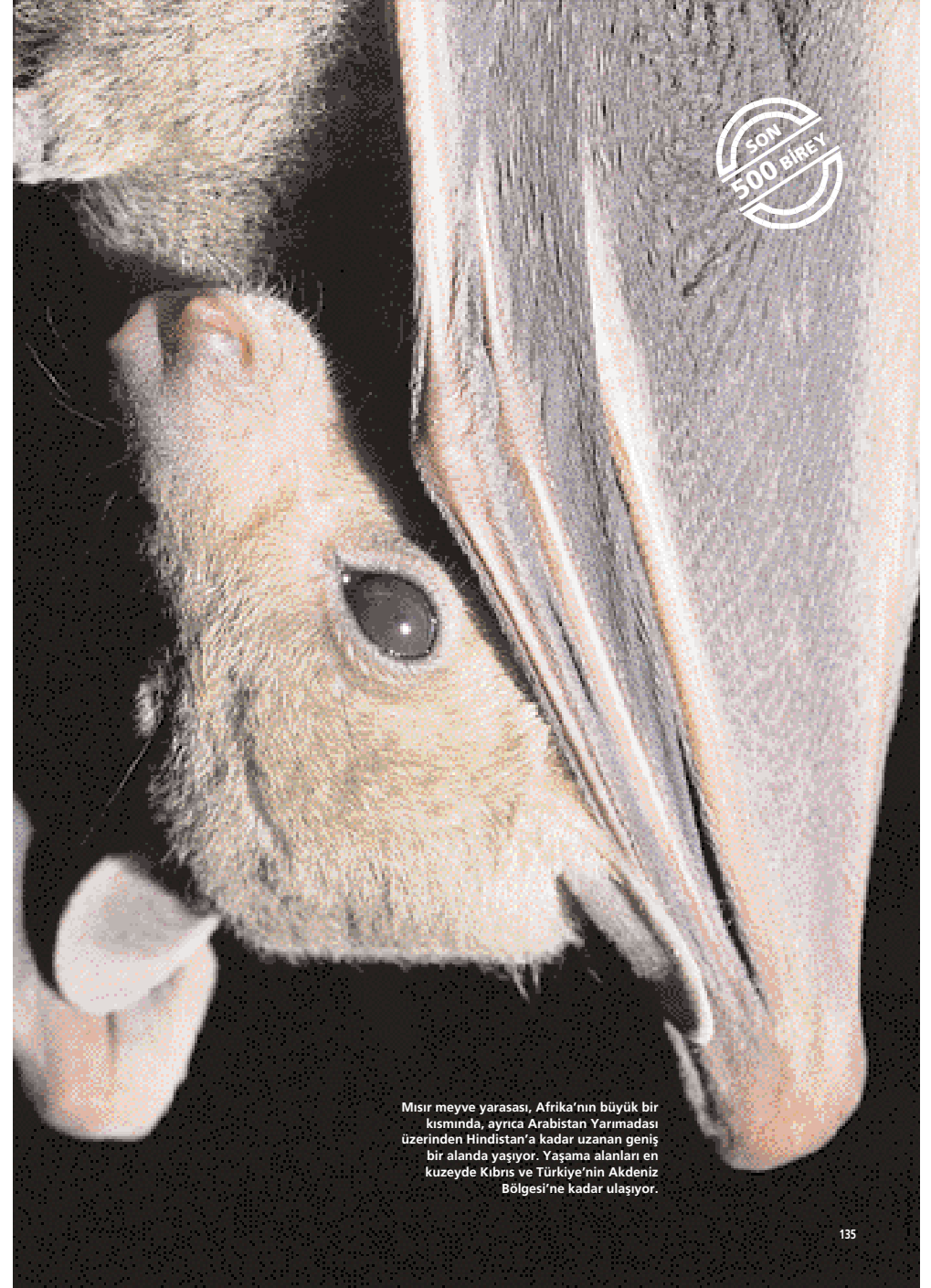
Avrupa ile Asya'yı birleştiren ve tür çeşitliliği açısından Afrika'ya doğru bir köprü gibi uzanan ülkemiz, her üç kıtanın ortasında bulunuşu ve bunların etkisi altında kalması nedeniyle diğer canlıların çoğu gibi yarasalar türleri açısından da zengin. Şimdilik bilinen 35 türü ile Avrupa'nın tamamı kadar tür sayısına sahiptir.

Yarasalar, insanoglundun var oluşundan çok daha önceleri ortaya çıkmıştır. İnsanla tanıştıktan sonra da asırlar boyunca haksız yere kötü bir üne sahip olmuşlardır. Oysa bizler, başta sivrisinekler olmak üzere binlerce, milyonlarca zararlı böceği ortadan kaldıran bu gece bekçileri sayesinde daha rahat uyuyabiliyiz. Genellikle çirkin, iğrenç veya sevimsiz olarak nitelendirilen bu hayvanların, filmlerin de etkisiyle, “vampir” oldukları zannedilir. Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Anadolu'da da sıkça rastlanan bu düşünce, yarasaların yok edilmesinde oldukça etkilidir. Dünyada bugün için bilinen ve tanımlanan 1095 kadar yarasalar türünden sadece Güney Amerika'nın Amazon bölgesinde yaşayan üçü “vampir yarasalar” tanımına uyar. Bunların keşfi de 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. Halbuki “vampir” kelimesinin ortaya çıkışı çok daha eskilere, Osmanlı tarihinde Türkleri kazağa oturarak işkence ile öldüren asi Kazıklı Voyvoda'ya kadar gitmektedir. “Kont Dracula” olarak da bilinen bu şahsiyetle vampir yarasalar arasındaki tek ortak nokta kan emmektir. Bu yarasaların yaşaması için “kan emmeleri” gerekir. Ancak emilen kan, insanlardan değil, tapir, at gibi daha çok büyük memelilere aittir. Diğer taraftan düşünülecek olursa, her canlı yaşamak için beslenmek ve çoğu zaman da öldürmek zorundadır. Mesela tilki fareleri, yılanları, kümes hayvanlarını öldürür. Ülkemizde yaşayan 35 türden 34'ü de böceklerle, kalan bir tür ise meyveyle beslenir.

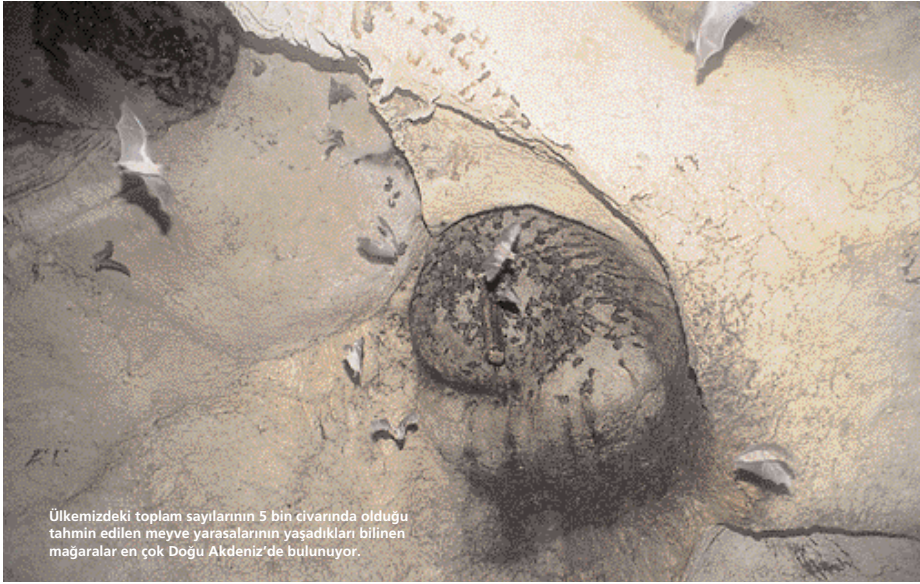
Atatürk'ün modern üniversiteler kurmak üzere Türkiye'ye davet ettiği Alman Profesör Kurt Kosswig ilk kez Hatay'da rastlamış bu Afrikalı dostlarımıza. Bilimsel ismi *Rousettus aegyptiacus* olup E. Geoffroy tarafından 1812'de ilk kez Mısır'da tanımlandığı için “Mısır meyve yarasası” veya başları bir köpeğinkini andırıldığından “uçan köpek” ya da “uçan tilki” adlarıyla bilinir. Meyve yarasaları, Eski Dünya kıtaları olarak tabir edilen Afrika ve Asya'nın güneyindeki sıcak bölgeler ile Okyanusya adalarına kadar geniş bir dağılım gösterirler. Bunlardan sadece biri, Mısır meyve yarasası Afrika'nın büyük bir kısmında, ayrıca Arabistan Yarımadası üzerinden Hindistan'a kadar uzanan geniş bir alanda yaşamaktadır. En kuzeyde ise Kıbrıs ve Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'ne kadar ulaşırlar. Akdeniz Bölgesi'nin nemli ve sıcak iklimi, aralarında bukalemun (*Chamaeleo chamaeleon*), Nil kaplumbağası (*Trionyx triunguis*), koyu renkli Afrika akrebini (*Scorpio maurus*) de bulunduğu pek çok Afrika kökenli hayvan gibi, meyve yarasalarının yaşamasına da imkan sağlar.

Mısır meyve yarasası çöl, yarı çöl ve tropikal yağmur ormanları dahil olmak üzere, deniz seviyesinden dağlardaki ormanlara kadar çok çeşitli habitatlarda bulunabilir. En yaygın olarak ormanlık habitatlarda görülürler. Türkiye'de, çevresinde kaynanadili, kiraz, Trabzon hurması, dut, zambalak, incir, erik, kayısı, maltaeriği, elma gibi etli ve sulu meyvelerin yetiştiği meyve ve narenciye bahçelerine yakın, büyük, karanlık mağaralarda, şehir içinde terk edilmiş büyük binalarda, baraj suyu boşaltılan büyük tünellerde, bazen çok sık yapraklı ağaçların kovuklarında bulunur. Yazın yerleşim yerleri civarındaki palmye, yenedün-ya ve diğer bazı meyve ağaçları civarında uçarken ya da ağaçlardan meyve kopartırken de görülebilir.

Gececi olarak yaşayan bu türün, ışığa karşı taham-

Mısır meyve yarasası, Afrika'nın büyük bir kısmında, ayrıca Arabistan Yarımadası üzerinden Hindistan'a kadar uzanan geniş bir alanda yaşıyor. Yaşama alanları en kuzeyde Kıbrıs ve Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'ne kadar ulaşıyor.

Ülkemizdeki toplam sayılarının 5 bin civarında olduğu tahmin edilen meyve yarasalarının yaşadıkları bilinen mağaralar en çok Doğu Akdeniz'de bulunuyor.

mülü olmadığından karanlık mağaraları tercih eder. Meyve ile beslenen bu yarasalar, öncelikle sulu ve tatlı meyvelerle, bazen narenciye ile beslenirler. Hurma, guava, mango, sycamore, dut ve incir, mönülerindeki başlıca besinlerdir. Ayrıca çiçek nektarı ve ara sıra protein ihtiyacı için böcek de yerler.

Besinin yerini koklayarak tespit ederler. Yarasa, bir ağaca tünere ve ağaç dalları boyunca gezinir; meyveye ulaşmak için kanatları aracılığıyla hareket eder ve ortamı koklar. Besin genellikle sapından kopararak uzağa taşınmadan doğrudan yenir. Ancak ana yarasalar, ağız dolusu yiyeceği tünekteki yavrularına taşırlar. Suyu ise düz bir yüzey üzerinden alçaktan uçarken, göğsünü suya sokup kürkünden yalayarak içerler.

Mısır meyve yarasa, ekolojisi yeteneğine sahip az sayıda meyve yarasasından biridir. Ekolojisi, karanlıkta yön bulmaya yardım eder ve kısmen bu tür tarafından kullanılan tünelde yardım eder. Diliyle çıkarttığı ritmik çınlama sesleri ile kısa ve geniş bantlı ses dalgaları yayar.

Tipik olarak yılda iki kez ürer ve yavrularını sonbahar ve ilkbaharda dünyaya getirirler. Doğum sezonu, bölgelere göre değişkendir. Erkek ve dişi, çiftleşmeden sonra bir arada kalmazlar. Üreme mevsimi boyunca, anaç grupları oluşturan dişiler ile bekâr grupları oluşturan erkekler şeklinde cinsiyete göre ayrılırlar. Akdeniz Bölgesi'nde yaz aylarında yapılan çalışmalarda kolonilerde çoğunlukla dişi bireylere rastlanması bunu doğrulamaktadır.

Gebelik süresi, 105-107 gün kadar olup yavrular, ekim-kasım aylarında (Türkiye'de nisan-mayıs döneminde) doğarlar. Her batunda esasen tek, bazen ikiz yavru dünyaya gelir. Yavrular doğduklarında gözleri kapalı, kulakları katlanmış ve az kıldır; her birinin ağırlığı da anasının yaklaşık beşte birine eşittir. On gün içinde gözler, 12 günden sonra da kulaklar katlanmış durumdan açık hale geçer. Yavrular, altı hafta kadar süren emzirme dönemi boyunca anaya yapışık halde bulunur. Gelişme, ilk altı hafta boyunca hızlıdır ama süttün kesilince yavaşlar. Süttün kesilen yavru, kolonideki diğer yavruların çoğu ile birlikte, konakta kalır. Ana yarasa, yavrusunu kısmen kokusundan tanıyabilir. Dokuz veya 10 hafta sonra yavru uçmaya başlar. Ancak bir süre daha anaları ile birlikte kolonide yaşamayı sürdürürler. Eşeyssel olgunluk, dişilerde birinci yıldan sonra gerçekleşirken; erkekler, biraz daha geç olgunluğa ulaşır.

Mısır meyve yarasa için uluslararası antlaşmalar da özel bir koruma söz konusu değildir. Türkiye'de sayıları çok fazla olmasa da dağılışı gösterdiği diğer ülkelerin çoğunda oldukça yaygındır. İsrail'de ürünlere verdikleri zararın önlenmesi amacıyla 1950'lerin sonundan 1980'lere kadar zehirlenmişlerdir. Bu uygulama, ancak meyve yarasalarının ürünlere verdiği zararın diğerlerine göre asgari düzeyde olduğu ve sınırlı bir popülasyonun bunu yaptığı öğrenildikten sonra kaldırılmıştır. Diğer taraftan yedikleri meyvelerin tohumları ve bazı çiçeklerin polenlerinin yayılmasını sağlarlar. Bu yarasalar, bir tarım zararlısı olarak nam salmışlardır. Ancak son deliller, bu türün sadece ticari değeri olmayan ve iyice olgunlaşmış meyveleri yediği yönündedir. Hatay ve İçel illerinde altı yıldır

1812'de ilk kez Mısır'da tanımlandığı için bu adı alan "Mısır meyve yarasa"sının başı bir köpeğinkini andırdığı için "uçan köpek" ya da "uçan tilki" adları ile de biliniyor. Meyve yarasaları, kışların ılıman geçtiği, nadiren kar yağan ve yıl boyu pek çok meyvenin yetiştiği yerlerde yaşıyor.

sürdürdüğümüz çalışmalar da bu görüşleri doğrulamaktadır.

Normal şartlarda özellikle Antakya yöresinde zanedildiği gibi olgunlaşan meyvelere zarar vermedikleri halde; boş yere öldürülmektedirler. Esasen Afrika kökenli olan meyve yarasalarının yaşadığı belli başlı yerler, İçel ve Hatay vilayetleridir. Ülkemizdeki toplam sayıları 5-6 bin civarı olarak tahmin edilen meyve yarasalarının yaşadıkları bilinen üç büyük mağaradan biri Tarsus'ta ikisi Hatay'dadır. Yurdumuzda ilk kez tespit edildikleri mağarada 1950'lerde sayıları yüzlerle ifade edilirken, çevredeki çiftçiler ile halkın yaptıkları ilaçlamalar sonucu, sayıları 1996'da 8-10 bireye kadar düşmüş; 1999'da ise hiçbir temsilcilerine rastlanmamıştır. Eski konaklarından olan Adana'daki Eski Milli Mensucat Fabrikası'na ise artık uğramamaktadırlar. Yakın gelecekte bu türün ülkemizde yok olması hiç de şaşılacak bir tahmin olmasa gerek-

tir. Bu nedenle başta Hatay ve İçel'deki mağaraların acilen koruma altına alınması gerekmektedir.

Dünyanın gittikçe artan ekolojik problemlerine bağlı olarak başta böcek ilaçları ve suni gübrelerin yoğun kullanımı gibi çevreyi kirleten unsurlar, yarasaları da doğrudan etkilemektedir. Hızlı kentsel ve yeni tarım alanlarının açılması nedeniyle yarasaların yaşadıkları alanlar giderek tahrip olmaktadır. Oysa yeni yapılan binalarda yarasaların yaşamasına uygun çatı veya duvar girintilerinin ya da açıklıklarının bırakılması yaşama şanslarının artmasını sağlayacaktır. Diğer taraftan elinde sapanla yarasalara taş atan veya onları yakan çocukların yanı sıra pek çok erişkin insana da sıkça rastlamak mümkündür. Yol ve baraj yapımı, sık sık çıkan orman yangınları, yaşama alanlarının bozulması, yarasaların tükenmesine neden olan diğer faktörlerdir. Bu çok özel varlıkların korunması için Türkiye'deki bütün insanlar sorumluluk taşımaktadır.

MISIR MEYVE YARASASI *Rousettus aegyptiacus*

MARKA HÜKME / YERİNDEN

Erginde sırt gri kahverengi, karnı kirlili devetüyü rengindedir. Kürk kılları kısa ve kabardır. Önkol uzunluğu 8.2-10 cm. kanat açıklığı 48-65 cm'dir.

Yaşam ortamı: Meyve bahçelerine yakın büyük ve karanlık mağaralar ile boş binalar.

Dağılımı: Doğu Akdeniz (Adana, Hatay, İçel), nadiren Orta ve Batı Akdeniz (Antalya).

Dünyadaki dağılımı: Afrika ve İliman Asya.

Tehditler: Zehirlenme, tarım ilaçları ve uygun yaşama ortamlarının azalması.

Yaşadığı yükseklik: Türkiye'de 0 - 600 m.

↓ **Türkiye popülasyonu:**
Yaklaşık 5000 birey.

